

NIEUW-BATAVIAASCH HANDELSBLAD.

Editie voor Nederland.

HOOFD-BUREAU: Batavia, bij BRUINING & WIJT.

Rotterdam, bij M. WIJT & ZONEN.

VOORWOORDEN,

VOORKOMENDE IN DE GEWONE EDITIE VAN HET

Nieuw Bataviaasch Handelsblad.

IRRIGATIE.

Onder de menigvuldige behoeften van Java behooren voorzeker irrigatiewerken. Vroeger overgelaten aan de zorg der hoofden van gewestelijk bestuur, die er met of zonder verstand hier of daar iets aan deden, heeft men later door deskundigen eenige groote werken laten aanleggen. De kultuur van voedingsmiddelen is intusschen in de laatste jaren niet verbeterd. Het irrigatiewezen verdient wel onder handen te worden genomen.

Wij leven in een tijd van kommissien. De Regeering heeft daarom ook dit onderwerp kommissoriaal gemaakt.

Naar wij vernemen, is door de Regeering eenigen tijd geleden eene kommissie benoemd, samengesteld uit de heeren direktoren van binnenlandsch bestuur, justitie en openbare werken, den heer H. de Bruijn, oud-direkteur der burgerlijke openbare werken, thans op non-aktiviteit (aan wien eene toelage van f 1,116,66 's maands boven zijn wachtgeld werd toegelegd) en een ingenieur van den waterstaat als sekretaris, om der Regeering een *volledig, uitgewerkt en toegelicht* voorstel in te dienen tot regeling van het irrigatie-wezen op Java en Madura.

En volledig, uitgewerkt en toegelicht voorstel. Het moge hoogst wenschelijk zijn, dat men tot een stelsel van irrigatiewerken kome, bestaan de gegevens voor hetgeen de Regeering van de kommissie verlangt? Heeft de waterstaat, bij beperkt en geheel onvoldoend personeel, de studien omtrent de rivieren en de wateren op Java kunnen verrichten, die noodig zijn? Weet men genoeg omtrent de hoeveelheid water, die hier of daar beschikbaar is, om zelfs in de verte een volledig, uit-

gewerkt en toegelicht voorstel te doen? Wij betwijfelen dat ten sterkste. Toen de heer de Bruijn in Nederland een plan onder de aandacht van het publiek bracht om een zeer belangrijk irrigatiewerk in de residentie Samarang uit te voeren, vroeg men zich te vergeefs af, op welke gegevens dat plan steunde. Wij laten geheel daar dat het geen gelukkig denkbeeld was de Maatschappij *tot Nut van den Javaas* daarvoor te hulp te roepen. Maar bij de memorie van toelichting was wel gesproken over ontginning van gronden, van djatibosschen en scholen, maar de gegevens werden gemist om te kunnen zeggen: er is genoeg water te verkrijgen; dat werd door Roorda van Eijsinga en anderen ontkend, die andere maatregelen voorstelden.

Wist men hier iets van onze wateren, hoe is het dan mogelijk dat toen de gezondheidskommissie voor Batavia voorstelde rond het Koningsplein meer levend water te brengen voor den afvoer van fecalia, de eene autoriteit op het gebied van den waterstaat beweerde, dat men niet over genoegzaam water te beschikken had, terwijl de andere het tegendeel volhoudt.

Uit een en ander volgt, naar onze bescheiden — misschien onbescheiden — meening, dat de te Batavia werkzaam gestelde kommissie alleen in groote trekken zal kunnen aangeven, welke irrigatiewerken noodig of wenschelijk zijn, welke plannen tot verwezenlijking daarvan zij aangeeft en dat vervolgens door lokaal onderzoek uitgemaakt dient te worden of die denkbeelden uitvoerbaar zijn. De studie zal eerst later beginnen, tenzij men zich blootstelt aan schromelijke finantieele misrekeningen en soms doelloos werk, in 't klein vroeger menigmaal ondervonden en verricht.

Dat de heer de Bruijn, als men toch alweder eene kommissie wilde, de aangewezen man was, zullen we niet betwisten. De Regeering heeft hem vroeger in Italie het irrigatiewezen doen bestudeeren. Hij was steeds een

werkzaam man, die Indie's materiele welvaart poogde te bevorderen, nu eens door aanvraag om concessie voor een spoorweg, dan om ontginning van de Timorsche kopermijnen, *s'il y en a.*

Maar waartoe hebben we in 's Hemels naam eene direktie van burgerlijke openbare werken met al den aanleve van dien, wanneer men niet in staat is het rapport op te stellen, dat nu de taak der kommissie zal worden? Indien men toch tewerk moet gaan, zooals wij het ons voorstellen, zonder lokale onderzoekingen, dan maakt men het den heer direktieur wel gemakkelijk hem een oud-direkteur ter zijde te stellen. Van een begrooting van de werken of iets van dien aard kan thans nog geene sprake zijn. Ware dit mogelijk, hoe is dat dan te rijmen met de verklaring van de beide technici, in vroeger en later tijd, dat zij geene jaarlijksche begrooting kunnen opmaken, als werken drie jaren te voren voorgesteld worden, en dat men maar een globaal cijfer voor b. o. w. per jaar moet beschikbaar stellen, tenzij in elk distrikt op Java voor de nu reeds loopende zaken een ingenieur van den waterstaat aangezeten zij?

Mocht de kommissie evenwel ten taak hebben werkelijk uitgewerkte, toegelichte en volledige plannen voor een stelsel van irrigatie op Java en Madura in het leven te roepen, dan zal men door een slijk personeel onderzoekingen omtrent de uitvoerbaarheid van de op het papier te maken projekten en te opperen denkbeelden moeten laten doen. Dan wenschen wij den heer de Bruijn in zoover geluk, dat hij zich sedert Februari jl. als in aktiviteit hersteld kan beschouwen, want dan zal in de kommissie nog menige mutatie plaats hebben, eer ze ontbonden kan worden.

v. L.

RENUNERATIE-GELDEN BIJ DE BRIEVEN-POSTERIJ.

In Europa bestaat het *droit de boite*, dat is het recht dat men tegen zekere som 's jaars koopt om zijne brieven terstond na aankomst der posten aan het postkantoor te laten afhalen. De brieven worden dan niet terstond betaald, maar later verrekend. Als we ons niet geheel vergissen, strekt de opbrengst van het *droit de boite* ten voordeele van de ambtenaren.

Hier laat de handel de brieven evenzeer aan de postkantoren halen als de mails aankomen of zendt men ze van wege het postkantoor terstond en in gewone dagen geregeld aan de kan-

toren, zonder elk briefport onmiddelijk in te vorderen. Eenmaal per maand komt de rekening.

Boven het totaal der briefporto's wordt die rekening bezwaard met 5 percent van het bedrag der porto's. Die 5 percent heeten *renumeratie-gelden*.

Het is ons niet bekend bij welk besluit die geringe heffing gewettigd is. Maar wij zijn van meening dat zij zeer geoorloofd en billijk is. De ambtenaren der brievenposterij moeten voorschotten doen, administratie voeren en verantwoordelijkheid dragen voor den handel, die gemak ondervindt van de bestaande regeling. Het zou aller belangen uiterst schaden, zoo men daarin verandering wilde brengen.

De bezoldiging der mindere ambtenaren bij de postkantoren is gering, veel te gering soms. Menigmaal hebben wij er op gewezen, dat die bezoldiging verbetering behoeft. Indien hier eene toelage, die iets beteekent, uit de renumeratie-gelden kan worden gevonden, dan juichen wij dit zeer toe.

Maar wat ons onbegrijpelijk en ten eenenmale ongeoorloofd toeschijnt, is, dat de Inspekteur der posterijen tevens uit de renumeratie-gelden een aandeel zou verkrijgen.

Misschien zijn wij verkeerd ingelicht, maar men verzekert ten stelligste dat de Inspekteur f 80 per maand ongeveer daarvan ~~aan~~ ~~na~~ ~~de~~ ~~overige~~ ~~ambtenaren~~ ~~aan~~ ~~zijn~~ ~~kantoor~~, wier portien pondspoudsgewijze daardoor worden verminderd.

Het kan de bedoeling niet geweest zijn een ambtenaar uit die gelden voordeel te doen trekken, die een traktement geniet van f 1000 's maands, met eene verhooging om de twee en drie jaren ad f 100, totdat een maximum van f 1200 's maands is bereikt, en die daarenboven rations gras geniet voor het span paarden, dat hij voor zijn dienst noodig heeft, uit hetgeen voor de gouvernementen-postpaarden aangewezen is.

Wel is waar werd bij de regeling, voorkomende in *Staatsblad* 1864 no 5, bepaald, dat de Inspekteur der posterijen tevens fungeert als chef van het postkantoor te Batavia en hij bij ziekte of andere wettige reden van verhindering vervangen wordt door den hoofdkommies bij dat kantoor; maar alle werkzaamheden bij het postkantoor worden, zooals natuurlijk in den aard der zaak ligt, door den hoofdkommies verricht, die dan ook voor den Inspekteur teekent.

Indien de Inspekteur zich met de meer algemeene regelingen bemoeit, dan is zijne taak

veelomvattend genoeg. Het kan dan ook slechts bloot als eene administratieve regeling worden beschouwd, dat hij als hoofd van het postkantoor ter hoofdplaats fungeert. Met de dagelijksche gewone zaken kan hij zich niet bemoeien.

Daaruit volgt van zelf, dat er geen grond bestaat om hem in de renumeratie-gelden het belangrijkste deel toe te kennen, want hij verricht niets van hetgeen daaraan verbonden is.

Is het geoorloofd — en wij verlangen dat dit gewettigd worde, als dit niet reeds het geval is, — dat de renumeratie-gelden door landsdienaren worden getrokken, dan strekke dat tot verbetering van de geringe traktementen der mindere ambtenaren, die meestal karig beloond worden voor den zwaren arbeid aan het postkantoor alhier, nu de mails steeds talrijker worden.

Voor de hoofdamttenaren bij dien tak van dienst heeft de Regeering vroeger steeds vast gehouden aan de gestrenge bepalingen van de publikatie van Daendels van 9 Februari 1808, bekrachtigd door de artt. 87 en 88 van het Reg. Regl. van 1836 en art 132 van het vigeerende Reg. Reglement.

In menig opzicht wordt de hand niet aan vele heilzame verordeningen gehouden; maar het heeft zijn nut te herhalen, dat Daendels verbodde: ~~ambtenaren~~ ~~aan te nemen~~ ~~gaven of kontributies~~ ~~aan te nemen~~ ~~veel min te vorderen~~ ~~dan wel toe te laten dat die door vrouwen, kinderen of bedienden (van ambtenaren) aangenomen of gevorderd worden~~ Later zijn de door hem bedreigde straffen nog verscherpt tegen elke overtreding van dit verbod.

Eenige jaren geleden trad een verdienstelijk ambtenaar van het postkantoor alhier af. De handel wilde hem een blijk van erkentelijkheid voor de vele bewezen diensten aanbieden.

De Regeering werd daaromtrent geraadpleegd en zij verbood den ambtenaar eenig geschenk aan te nemen.

Indien men dit feit overweegt, dan komt het te meer uit, dat de renumeratie-gelden alleen kunnen en mogen strekken ten behoeve van hen, die daarvoor arbeid en verantwoordelijkheid te dragen hebben.

Men onderzoekte of hetgeen ons bericht werd uitsluitend is, maar sla nu niet tot het verkeerde uiterste over om de renumeratie-gelden af te schaffen. De Regeering wettige veeleer eene handelwijze die, wij herhalen het, in het algemeen belang is. Maar zij geve aan die gelden eene goede bestemming en verbiede dat zij gebezigd

worden om de inkomsten van een hoofdamttenaar te vermeederen, wiens positie niet medebrengt dat hij zulke emolumenten geniet en die ze op verre na niet zoo noodig heeft als de mindere ambtenaren.

v. L.

EXPEDITIEN.

In het Algemeen Overzicht van het *Bataviensch Handelsblad*, voorkomende in het nummer van 24 dezer, wordt aan het Departement van Oorlog het verwijt gericht, dat het de oude traditie volgt, die zooveel schatten en bloed gekost heeft, om naar streken, waar onlusten ontbraden, eene geringe macht te zenden, in plaats met kracht gewapenderhand op te treden, zoodat onze troepen geslagen worden en steeds grooter en sterker expeditien moeten worden uitgerust om te eindigen waarmede men had moeten beginnen. Deli zou dit op nieuw bewijzen. Eindelijk wordt de hoop uitgedrukt, dat de Gouverneur-Generaal London aan deze verkeerde richting paal en perk stelle.

Wij zijn alles behalve ingenomen met hetgeen in Deli gebeurt. Maar men zoek de oorzaak waar ze gelegen is en oordeele niet hoogst oppervlakkig.

De traditie, waarvan het *B. H.* spreekt, bestond; maar in de laatste paar jaren is daarmede gebroken. Bewijzen liggen voor de hand.

Voor de expeditie naar de Mentawai-eilanden in 1869 werd 100 man gevraagd. Het legerbestuur zond er 120 man en 2 mortieren heen.

In December 1871 werden 200 man voldoende geacht om naar Goenoeng Tinggi te rukken en men zond 300 man.

De onlusten in het Bandjermasinsche zijn laatstelijk met evenveel spoed als klam onderdrukt.

Wat Deli betreft, indien wij wel onderricht zijn, dan had de Resident van Riouw aanvankelijk aan een der kommandanten van de in de wateren zijner residentie gestationeerde oorlogsbodems slechts de assistentie van 12 bajonetten gevraagd. Daarheen werd bezwaar geopperd. Toen vroeg de Resident verlof om met 80 bajonetten van het garnizoen van Riouw te mogen oprukken. In plaats daarvan zond men 120 man infanterie en 2 mortieren.

De sterkte van de kolonne, die onder bevel van den overste van Hombracht is uitgezonden, werd, na kennisgeving van al hetgeen men uit Deli vernam, door Z. Exc. den Gouverneur-Generaal zelve bepaald. De legerkommandant bevond zich toen op Sumatra en een storing op de telegraaflijn belette elke communicatie.

Vervolgens vroeg de overste van Hombracht laatstelijk, zonder opgave van redenen, naar men wil, eene versterking van 2 kompagnien Infanterie. Van hier vertrokken terstond 3 kompagnien.

Wij nemen evenwel aan dat aanvankelijk te weinig troepen naar Deli zijn gezonden en dat de overste van Hombracht verkeerdelijk tot het aannemen van eene defensieve houding besloot.

Ontegenzeggelijk heeft echter het politiek bestuur daarin de hand gehad. Indien er eenige waarheid gelegen is in het beweren, dat de Sultan van Deli over gronden heeft beschikt, die hem niet toekomen, dan ware het zaak geweest, alvorens de vijandelijkheden te beginnen, als arbiters op te treden. De Sultan had ons te hulp geroepen. Eenmaal met eene strijdmacht gekomen, hadden wij de dato's dienen op te roepen, plechtig amnestie behooren te beloven en te zien of de grieven, die men aangeeft, gegrond waren. Had den wij ons woord eerlijk gestand gedaan en de lieden tegen wien wij nu strijd voeren, loyaal laten gaan als ze

gekomen waren en men 't niet eens had kunnen worden, dan zou de indruk in elk geval gunstig zijn geweest.

Maar aangenomen dat men aldus gehandeld heeft, dan heeft het civiel gezag zich tot tweemaal laten misleiden door de belofte, dat men de oproerige hoofden zou uitleveren. De overste von Hombracht heeft nu zeer zeker in overleg met het civiel bestuur moeten handelen. Welnu, het heeft in elk opzicht tot dusver blijk gegeven, dat het 't niet ver gebracht heeft in de kennis van het karakter van de Bataks.

Intusschen willen wij noch over dit punt noch over de krijgsoperaties in de details een beslissend oordeel vellen. Daartoe ontbreken nog de gegevens.

Maar het is zeer zeker noch de schuld van het legerbestuur noch van het politiek en civiel gezag, dat de middelen niet bestaan om met eenigen grond te kunnen oordeelen over de strijkrachten, die in vele gevallen vereischt worden, als hier gewapenderhand moet worden opgetreden.

Noch de strijkrachten, die een vijand op eenig punt kan verzamelen; noch de hulpmiddelen waarover hij beschikken kan, zijn genoegzaam bekend. Kaarten van vele streken ontbreken. De taak om een en ander te beoordeelen en om ons de kennis van de gesteldheid van deze streken te bezorgen, is eigenaardig die van den generaal staf bij elk leger. Die staf bestaat hier niet en er is zelfs geen personeel aanwezig om de gewone werkzaamheden in vredetijd en op de bureaux van zulk een staf te verrichten. Van landstreken, waar onze troepen in garnizoen liggen, bezitten wij zelfs niet de noodige gegevens om van uit het departement van oorlog militaire operaties te kunnen leiden of aangeven. Wie zou de gegevens daartoe verzamelen en bijhouden? Daarvoor moet het noodige personeel aangewezen zijn, vereenigd tot een korps, dat men den generaal staf noemt.

Hoe het nu gelegen is met gewesten, waar geen troepen garnizoen houden, zal men besiften; wij weten volstrekt niets van hetgeen vereischt wordt om er gewapend op te treden, met de zekerheid dat men terstond meester van het terrein zal zijn. Als derwaarts expeditien moeten worden gezonden, is het departement van oorlog geheel en al afhankelijk van de gegevens, welke het civiel bestuur levert. Het legerbestuur kan niets hopenaanzind doen dan meer troepen te zenden dan het civiel bestuur noodig acht. Dit wordt in de laatste jaren steeds gedaan.

De civiele autoriteiten bezitten nogtans niet de kennis, die de generale staf van een leger moet hebben; de hoofden van gewestelijk bestuur zijn geen militairen en zij hebben noch den tijd noch het personeel, vereischt om te verrichten hetgeen tot den werkkring van den stafofficier behoort: te oordeelen over de sterkte, de samenstelling en uitrusting van troepen. Begaan zij misslagen in dit opzicht, ze zijn alzins begrijpelijk. Wat men nogtans van het civiel gezag mag vorderen, is kennis van de geaardheid en het karakter van het volk. Het is de vraag, of die kennis in Deli is ten toon gespreid.

Wat kan bij het departement van oorlog nu meer omtrent Deli bekend zijn dan hetgeen ieder beschouft man en dus de schrijver van het overzicht in het *B. H.* daarvan weet?

Enmaal in zulke streken, *terra incognita* voor den krijgsmann, op het terrein van den oorlog gekomen, is de toestand der troepen niet gunstiger. Aan een expeditie-kommandant kunnen geen stafofficieren worden toegevoegd, omdat er geen staf is, opgeleid om die eigenaardige taak te vervullen. Het eenige wat men kan doen is: officieren met *stafdienst* belasten; maar daarom hebben zoodanige officieren, al bezitten ze de kennis — en *pour savoir q'elque chose il faut l'avoir appris* — geenzins de praktische geschiktheid, die voor zulk een dienst vereischt wordt. Men redt zich zoo goed men kan en brengt het er zoo goed af als

men in deze gewesten gewoon is dat in zulke gevallen te doen; men roeit met de riemen, die men heeft; maar men valte niet te hard over misslagen, want ze zijn onder zulke omstandigheden steeds zeer mogelijk.

Het leger doet hier, met de beschikbare middelen, al wat, ja zelfs meer dan men kan vorderen.

De uitgaven voor een generalen staf, het is meermalen in dit blad gezegd, eischen nog geen / 80,000 'sjaars. Eene enkele compagnie Europeanen kost meer.

Te vergeefs is herhaaldelijk bij het opperbestuur daarop aangedrongen.

De verantwoordelijkheid van misslagen rust derhalve voornamelijk op het opperbestuur in Nederland, dat aan het leger in Indie het onmisbare: een generalen staf en zelfs behoorlijke achterladers onthoudt. Wij willen van zooveel meer heden niet spreken, als de onmisbaarheid van de verbetering der positie van den officier, waarvan het gevolg is dat niet minstens $\frac{1}{4}$ van het bepaalde getal genie-officieren ontbreekt. Wij komen daarop later terug. Wij hebben genoeg gezegd om aan te toonen, dat het beweren van het *B. H.* op geen enkelen grond rust, dat het legerbestuur nog doortrokken zou zijn van den ouden zuurdesem om, ter schijnbare besparing van eenig geld, telkens eens ontoereikende macht op expeditie te zenden, hetgeen het kwaad steeds erger doet worden.

(*Angeloisen.*)

Mandhar.

De aanleiding tot de expeditie naar Mandhar is niet officieel bekend.

Men weet intusschen dat enkele jaren geleden insgelijks eene expeditie derwaarts moest vertrekken.

Menschenroof, slavenhandel en strandroof waren in enkele der Mandhar-staten, met name in Balangnipa, Pamboang en Tappalang, jaren lang aan de orde. Talrijk waren de pogingen door het bestuur aangewend, om aan die onvelddaden paal en perk te doen stellen, en langs minnelijken weg billijke schadevergoeding voor de beroofden te erlangen. De eischen en aanmaningen stuitten echter steeds af, nu eens op onwil, dan weder op beweerde onmacht der vorsten. Onder die omstandigheden werd eene krachtige tusschenkomst van de zijde der Regering noodzakelijk geoordeeld. Derhalve werd de Gouverneur aangeschreven nogmaals schadevergoeding en uitlevering der schuldigen te eischen, met machtiging, om bijaldien aan de bedoelde eischen niet binnen een door hem te stellen termijn zou zijn voldaan, met eene militaire expeditie, te organiseren uit de op Celebes aanwezige troepenmacht, de staten van Mandhar binnen te rukken, ten einde de in verzet zijnde vorsten voor de tegen hen bestaande grieven gevoelig te tuchtigen.

In de tweede helft van 1857 werd door den Gouverneur aan de ontvangen machtiging gevolg gegeven. De assistent-resident der Zuiderdistrikten begaf zich naar de verschillende staatjes, waartegen bezwaren bestonden, ter overreiking van manifesten, waarin die bezwaren werden aangevoerd, schadervergoeding binnen veertien dagen werd geëischt en gevorderd werd dat in de plaats der vorsten die in strijd met de kontrakten regeerden, zonder dat het bestuur bij hunne benoeming gekend was, anderen, op wettige wijze, zouden worden verkozen.

Hoevel de assistent-resident de vorsten en hadats herhaaldelijk aan hunne verplichtingen en aan den gestelden termijn herinnerde, voideed geen enkele staat aan de eischen, zoodat bedoelde ambtenaar na verloop van veertien dagen onverrichter zake terugkeerde.

Inmiddels waren de kusten en het kustland door de marine en door burgeropnemers opgenomen, en daarbij gebleken dat eene uitsluitend maritieme expeditie, zoowel uit

hoofde van de eigenaardige ligging der Mandharstaten, als wegens de onbeduidendheid en weerloosheid der kampong, volkomen zou voldoen. Deze werd den 10den November 1867 door den Gouverneur van Celebes ondernomen met Zr. Ms. stoomschepen *Leegwarden*, *Coedoorn* en *Stavoren*, mitgaders twee kruisbooten, alles onder bevel van den kommandant van eerstgemelden bodem. Men zette koers naar Madjene om er den meest weerspannigen vorst van Madjene en Balangnipa, hoofdvorst van Mandhar, te ontmoeten, en verbrande zijne woning toen hij weerspanning bleef tegen den lust om te verschijnen, terwijl de bevolking vredelievend werd behandeld. Naar Balangnipa gestoomd zijnde, herhaalde men daar de vroegere eischen, stelde hog een korten termijn, deed alle moeite tot overreding, en begon, toen alles vergeefs bleek, de woningen, waaruit de bevolking gelucht was, te beschieten, om daarna tot verbranding der kampongs aan den mond der rivier over te gaan. Uit een der dessa's werden een paar schoten gelost, die een matroos het leven kostten.

Eene publikatie werd achtergelaten, waarbij de hadat, onder strenge aanbeveling om voortaan tegen slavenhandel en strandroof te waken, nogmaals werd aangemaand de gevorderde schadevergoeding bijeen te brengen, en zich tot de kwijting daarvan ten spoedigste naar Makassar te begeven, ten einde tevens 's Gouverneurs goedkeuring te vragen op de inmiddels te doene keuze ter vervanging van den geluchten vorst.

Den 16den November de tocht voortgezet zijnde, naar de beide andere staatjes van welke schadevergoeding gevorderd werd, Pamboang en Tappalang, bleek het bij aankomst dat de strafoplossing in Balangnipa bereids een indruk ten goede had te weeg gebracht. In beide staatjes werd een gedeelte der schadevergoeding betaald, en beloofd om het overblijvende te Makassar aan te bieden.

Even als in Madjene en Balangnipa werd ook hier aan de hadats de verplichting opgelegd om met hunne nieuw te kiezen vorsten te Makassar te komen, alwaar deze door den Gouverneur in hunne waardigheid zouden kunnen worden bevestigd, en tevens de in 1863 aangegane kontrakten vernieuwd.

Nog vóór het einde des jaars was aan die verplichting reeds voldaan door den hadat van Madjene, en den 14den December 1867 werd met dat staatje een nieuw kontrakt gesloten. In 1869 waren ook de leden van den hadat van Tappalang te Makassar verschenen om vergiffenis te vragen, en om gezamenlijk met den vorst van Mamoejoe, dien zij tot vorst van Tappalang verkozen hadden en die zich reeds ter hoofdplaats bevond, eene nieuwe overeenkomst met het Gouvernement te sluiten. De kontrakten met beide rijkjes kwamen op 3 Februari 1868 tot stand. Sedert is van Tappalang ook de afbetaling der opgelegde schadevergoeding verkregen.

Op voorstel van den gouverneur werd bij een besluit van 1 Maart 1868 door den Gouverneur-Generaal bepaald, dat de titel van hoofdvorst der Mandharstaten voortaan door geen der vorsten meer zou gedragen worden, ten einde aan ieder zijne volle verantwoordelijkheid en het bewustzijn daarvan te laten. Voorts werd de Gouverneur gemachtigd om de Mandharstaten voortaan minstens om de twee maanden door een ambtenaar te doen bezoeken met een der oorlogschepen, en om voortaan, bij nieuwe gevallen van strandroof of slavenhandel in de bewuste staten, zoo noodig, zonder voorafgaande machtiging, van de militaire en maritieme macht gebruik te maken tot bestraffing der schuldigen en tot het eischen van vergoeding.

De hadat van Pamboang kwam met den nieuw verkozen vorst mede in Augustus 1868 te Makassar, betaalde de opgelegde schadevergoeding en vroeg goedkeuring op de benoeming van den vorst van Tjinarana tot vorst van Pamboang.

In het rijk van Balangnipa, weleer de hoofdstaat, bleef langer verdeeldheid heerschen. Eerst in November 1869, in eene daartoe gehoudene bijeenkomst, verklaarde de hadat zich bereid om tot de verkiezing van een nieuwen vorst over te gaan, en met dezen naar Makassar op te komen. Daar men het echter over de keuze van een vorst nog niet eens was, werd eenig uitstel verzocht. In April 1870 is de nieuwe vorst gekozen en de keuze gevallen op een broeder van den in het laatst van 1867 overleden hoofdvorst.

De nieuwe vorst van Balangnipa kwam in Augustus 1870 te Makassar, alwaar met hem een nieuw contract gesloten werd, waarbij hij en de hadat zich onder anderen verbonden geene suprematie meer te zullen voeren over de zes andere rijkjes van Mandhar, die tot nog toe den vorst van Balangnipa als hoofdvorst erkend hadden, zonder dat dit rijk ooit zijne tusschenkomst in aangelegenheden der andere staatjes verleend had. De nieuwe vorst intusschen heeft tot nog toe slechts gezag in naam; feitelijk berust het bij den moradia Kape, zoon van den in 1850 overleden vorst van Balangnipa, tegen wien en wiens partij de tegenwoordige bestuurders niet opgewassen zijn. Door de zending van een gouvernements-ambtenaar zou evenwel getracht worden de ontwikkelingen tot een goed einde te brengen.

Het schijnt dat men daarin niet geslaagd en eene nieuwe expeditie noodzakelijk is.

GOUVERNEMENTS-BESLUITEN, BENOEMINGEN, ENZ.

EXTRAKTEN uit het Register der besluiten van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië.

BUITENZORG, den 23sten September 1872 (No. 3).

(Staatsblad no. 155.)

Gelezen op La. g van het programma van het examen voor onder-officieren tot het verkrijgen van den rang van 2de luitenant bij het wapen der infanterie, vastgesteld bij art. 2 van het besluit van 28 Juli 1872, no. 2 [Staatsblad no. 135]:

Gelezen, enz.:

Is goedgevonden en verstaan:

Ten overzichte aan te teekenen, dat het in de noot op art. 6 van het reglement van orde, vastgesteld bij art. 2 van het besluit van 28 Juli 1872, no. 2 [Staatsblad no. 135], bedoeld teken, alzoog behoort te worden geplaatst voor het 15e vak „De na toekomstige” van het gewoog examen voor de infanterie.

Akkoord, enz.

Ter ordonnancie van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië:
De Algemeene Sekretaris,
VAN HARENCAARPEL.

EXTRAKTEN uit het Register der besluiten van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië.

BUITENZORG, den 20sten September 1872, (No. 7.)

Gelezen, enz.:

De Raad van Nederlandsch-Indië geboord:

Is goedgevonden en verstaan:

Den directeur der Burgerlijke Openbare Werken de bevoegdheid te verlenen, om op verlangen van gesubsidieerde, in afwijking van artikel 16 § 40 der bij het besluit van 20 Juni 1871, no. 14, goedgekeurde algemeene voorwaarden, berattende voorschriften en bepalingen voor de uitvoering en het onderhoud bij aanneming der werken onder beheer van het departement der burgerlijke openbare werken in Nederlandsch-Indië, te bepalen, dat alle geschilden, welke ter zake van eelz aangecomnen werk tusschen de directie en den aannemer ontstaan, alvorens aan de uitspraak van den regter te worden onderworpen, ter kennis worden gebracht van den betrokken eerst- en tweedeklassigen ingenieur der bu-

geelike openbare werken en het hoofd van het betrokken gewest, die trachten ze ten genoegen van partijen te vereffenen.

Afschrift, enz.

Ter ordonnancie van den Gouverneur-Generaal van *Nederlandsch-Indië*:
De *Algemeene Sekretaris*,
VAN HARENCAEPEL.

BUITENZORG, den 21sten September 1872, (No. 1).

Geleit enz.;

Is goedgevonden en verstaan:

Eerstelijk: Nos.

Ten derde: Krachtens magtiging des Konings:

I. te bepalen als volgt:

1e. Het personeel bij het kustlicht-établissement der 1ste orde op het Banoerje-eiland [Java-ze] bestaat uit:
twee licht-opzichters der tweede klasse, ieder op een bezoldiging van / 200.— [twee honderd gulden] 's maands, met drie jaarlijkche verhoogingen van / 30.— [dertig gulden] 's maands tot dat het maximum van / 490.— [twee honderd negentig gulden] 's maands zal zijn bereikt;

twee licht-wachters der 1ste klasse;

vier idem " 2de "

vier idem " 3de "

respektievelijk bezoldigd met / 40.— [veertig gulden], / 35.— [veertig gulden] en / 30.— [dertig gulden] 's maands met drie daerzijksjarige traktement-verhoogingen van een vijfde hunner oorspronkelijke bezoldiging tot dat de maxima van / 64.— [vier-en-zeftig gulden], / 50.— [zes-en-veertig gulden] en / 48.— [acht-en-veertig gulden] 's maands zijn bereikt.

2e. Aan dit personeel worden toegevoegd acht dwangarbeiders, onder opzicht van één mandoor.

3e. Het personeel is heurtings voor de helft in dienst; de aflossing geschiedt op godsdienstige tijdstippen als door den chef van het departement der Marine in Nederlandsch-Indië wordt bepaald.

4e. Het personeel dat dienst doet, geniet vording van landswege op den voet als voor de opzagers van de Gouvernements stoom-otenen is of zal worden bepaald.

5e. De afgeleide licht-opzichter geniet eeno louchuur indemestheit van / 25.— [vijf-en-twintig gulden] 's maands.

6e. De mandoor der dwangarbeiders, indien hij een vrijman is, geniet gedurende de dienst op het eiland een toelage van / 0.30 [dertig centes] daags boven zijn traktement, benevens vording van landswege als voor de licht-wachters is voorgeschreven.

II. met wijziging in zyn verre van de besluiten van 4 April en 20 Oktober 1869, nos. 13 en 51, te bepalen, dat de bemanning van het lichtschip in de Lucipara-passage zal bestaan uit:

één eerste en twee tweede gezegvoerders;

één eerste en twee tweede mandours;

drie roergangers en zes-en-dertig matrozen;

onder genot der inkomsten en verdere wettige voordeelen voor de respektieve rängen vastgesteld bij het eerstgenoemd besluit.

Ten derde: Te bepalen:

a. dat de bij art. 2 § II bedoelde bemanning van het lichtschip in de Lucipara-passage worit verdeeld in drie ploegen, elke ploeg bestaande uit:

één gezegvoerder;

één mandoor;

één roerganger, en

twaalf matrozen;

b. dat de ploeg, welke twee achtereenvolgende maanden de lichtdienst in de Lucipara-passage heeft waargenomen, voor den tijd van éen maand, onder behoud harer wettige bezoldiging naar Batavia zal gaan, waar ze tijdens haar verblijf ter beschikking wordt gesteld van den havomeester aldaar.

Afschrift, enz.

Ter ordonnancie van den Gouverneur-Generaal van *Nederlandsch-Indië*:
De *Algemeene Sekretaris*,
VAN HARENCAEPEL.

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Den Raad van *Nederlandsch-Indië* gehoord:

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut!
doet te weten:

Dat Hij, het wenschelijk achtende, te Bandjermasin het notariaat en veendameesterschap af te scheiden van het sekretariaat der residentie Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo;

Letkende op de artikelen 20, 29, 31 en 33 van het reglement op het beleid der Regering van Nederlandsch-Indië;

Heeft goedgevonden en verstaan:

Krachtens magtiging des Konings, met wijziging van artikel 3 der ordonnancie van 9 December 1863 (Staatsblad no. 170) en met aanvulling van artikel 1 der ordonnancie van 12 Februari 1865 (Staatsblad no. 16), te bepalen, als volgt:

I. Te Bandjermasin (residentie Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo) wordt een notaris aangesteld.

Artikel 3 van de ordonnancie van 12 Februari 1865 [Staatsblad no. 16] is op dezen notaris toepasselijk.

II. Deze ordonnancie treedt in werking, zodra de ambtenaar, die thans het ambt van sekretaris der residentie Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo vervult, als zoodanig afstreeft.

En opdat niemand hiervan onwetendheid voorwende, zal deze in het staatsblad van Nederlandsch-Indië geplaatst en, voor zoo veel noodig, in de Ialandsche en Chinesehe talen aangeplakt worden.

Geleit en beveelt voorts, dat alle hooge en lage kollegien en ambtenaren, officieren en justicieren, ieder voor zoo veel hem aanstaat, aan de stipit naleving dezer de hand zullen houden, zonder ophielking of aanzien des persoons.

Gedaan te Buitenzorg, den 25sten September 1872.

L O U D O N.

De *Algemeene Sekretaris*,
VAN HARENCAEPEL.

(Staatsblad no. 136.)

Civiel Departement.

Ontslagen:

Op verzoek, eervol, uit 's lands dienst, met behoud van regt op pensioen, de generaal-er voor de op Java op te rigten krankzinnigen-vestigingen W. M. Smit.

Eervol, wegens opheffing van hante betrekkingen, onder toekenning van wachgeld, de eerste onderwijzer aan de school voor zonen van inlandsche hoofden en aanzienlijke inlandsche partikulieren in de Minhasa, te Toudano (residentie Moendo) L. G. van der Hoek en de tweede onderwijzer aan die inrigting L. Magindaan.

Op verzoek, eervol, uit 's lands dienst, de leerling-telegrafist J. C. R. Bos.

Benoemd:

Tot substituut-officier van justitie bij den raad van justitie te Samarang, de griffier bij den omganden register in de vijfde afdeeling mr. A. L. Oignett.

Tot predikant bij de protestantsche gemeente te Samarang, de predikant bij de protestantsche gemeente te Rembang F. J. J. Prins.

Tot veendameester, tevens kassier en boekhouder bij het veendepartement te Paseroean, de hoofdkommiss bij het departement van binnenlandsch bestuur J. H. Stoltman.

Tot hoofdkommiss bij het departement van binnenlandsch bestuur, de benoemde veendameester, tevens kassier en boekhouder bij het veendepartement te Paseroean A. de la Rambelje, vroeger eerstgenoemde betrekking bekkende.

Tot cipier bij de boeijen van den raad van justitie en van de stadsboeijen te Batavia, de opziener van het kettingangerkwartier te Batavia A. C. J. Reg.

Door den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid

Benoemd:

Aan de openbare 1ste lagere school te Batavia.

Tot tweeden hulponderwijzer, J. Knaap, eerste hulponderwijzer aan de openbare lagere te Salatiga [Samarang].

Tot vierde hulponderwijzer, G. J. van Essel, derde hulponderwijzer aan de openbare 2de lagere school te Djokdjokarta.

Aan de openbare 2de lagere school te Batavia.

Tot tweeden hulponderwijzer, Th. A. den Daas, derde hulponderwijzer aan de openbare 2de lagere school te Soerabaja.

Tot derden hulponderwijzer, J. H. A. Hammelgens, tweede hulponderwijzer aan de openbare lagere school te Poerworedjo [Bogelen].

Tot vierden hulponderwijzer, M. P. L. G. Hansen, hulponderwijzer aan de openbare lagere school te Medjoen.

Aan de openbare 3de lagere school te Batavia.

Tot derden hulponderwijzer, J. H. de Puij, tweede hulponderwijzer aan de openbare 2de lagere school te Soerakarta.

Aan de openbare 5de lagere school te Batavia.

Tot eersten hulponderwijzer, E. J. Nijhoff, eerste hulponderwijzer aan de openbare lagere school te Poerworedjo [Bogelen].

Tot tweeden hulponderwijzer, P. Schippers, hulponderwijzer aan de openbare lagere school te Bojoemas.

Tot hulponderwijzer aan de openbare lagere school te Merster-Cornelis [Batavia], C. A. Valk, vierde hulponderwijzer aan de openbare 2de lagere school te Batavia.

Tot eersten hulponderwijzer: aan de openbare lagere school te Tagal, L. A. de la Croix, tweede hulponderwijzer aan de openbare late lagere school te Batavia;

aan de openbare lagere school te Salatiga [Semarang], H. G. Piekhaar, eerste hulponderwijzer aan de openbare lagere school te Tagal;

aan de openbare lagere school te Poerworedjo [Bogelen], J. Driker, tweede hulponderwijzer aan de openbare 2de lagere school te Batavia.

Tot tweeden hulponderwijzer: aan de openbare lagere school te Poerworedjo [Bogelen], H. J. Schaffer, eerste hulponderwijzer aan de openbare lagere school te Pasoeroean;

aan de openbare 2de lagere school te Djokdjokarta, D. A. de Hoop, derde hulponderwijzer aan de openbare 2de lagere school te Batavia;

aan de openbare 2de lagere school te Soerakarta, H. C. van Ruyven, partikuliere onderwijzer te Batavia, laatst waarnemend docent aan het Gymnasium Willem III.

Tot derden hulponderwijzer aan de openbare 2de lagere school te Djokdjokarta, F. H. Evers, tweede hulponderwijzer aan die school.

Tot hulponderwijzer: aan de openbare lagere school te Medjoen, W. Tings, derde hulponderwijzer aan de openbare 3de lagere school te Batavia;

aan de openbare 4de lagere school te Soerabaja, J. van Duijn, hulponderwijzer aan de openbare lagere school te Merster-Cornelis [Batavia].

Tot derden hulponderwijzer aan de openbare 2de lagere school te Soerabaja, P. J. Busch, tweede hulponderwijzer aan de openbare 3de lagere school te Batavia.

Tot eersten hulponderwijzer aan de openbare lagere school te Pasoeroean, P. J. C. Klaar, eerste hulponderwijzer aan de openbare 5de lagere school te Batavia.

Door den Directeur van Financien

Benoemd:

Tot eersten klerk bij het departement van financien, de klerk W. Hartsuick.

Bij de in- en uitvoerregten.

Tot kommissien-ontvanger, tevens fungerend haven- en pakhuismeesier te Panarokan [Bezoeki] G. A. Meljo, thans kommissien-ontvanger tevens fungerend haven- en pakhuismeesier te Bezoeki, en te Bezoeki P. B. Smith, laatst telegrafist der 3e klasse, thans op wachtgeld.

Tot onderkommissien der 2e klasse bij de controle en recheche te Samarasug, W. Oudhoff, thans als zoodanig te Soerabaja werkzaam, en te Soerabaja P. A. Th. Köhler, op verzoek eervol ontslagen 2de luitenant der O. I. kavallerie.

Door den Gouverneur van Celebes en onderhoorigheden.

Is ontslagen:

Wegens vrestrek, eervol, als lid van de plaatselijke schoolkommissie te Makassar F. C. A. Jeckel, onder dankbetuiging voor de door hem als zoodanig bewezen diensten.

Is benoemd:

Tot lid van de plaatselijke schoolkommissie te Makassar J. A. Hufstede, sekretaris van het gouvernement van Celebes en onderhoorigheden.

Door den Resident van Soerabaja

Is benoemd:

Tot eersten klerk op het assistent-residentie-kantoor te Sidjoe tevens griffier bij den landraad aldaar, J. H. C. Jarman.

Departement van Oorlog.

Verloofd:

Een tweejarig verlof naar Nederland, wegens ziekte, aan den eersten luitenant-kwartiermeester bij de militaire administratie F. H. Sxxoor.

Departement der Marine.

Benoemd:

Bij de Gouvernements Marine.

Tot gezaghebber der derde klasse, de eerste stuurman M. C. Koelken; met bepaling, dat hij tijdelijk zal worden belast met het gezag over het gouvernements stoomschip Argus en bij indienststelling van het gouvernements stoomschip Druak het bevel van dezen bodem zal aanvaarden.

Tot gezaghebber der eerste klasse, de gezaghebber der tweede klasse J. J. H. Stolte; met bepaling, dat hij zal belast blijven met het gezag over het gouvernements stoomschip Hertog Bernard.

Door den Kommandant der Zeevaart en Chef van het departement der Marine in Nederlandsch-Indië.

Zijn overgeplaatst:

Aan hoort Zr. Ms. fregat Prins Alexander der Nederlanden; de officier van gezondheid der tweede klasse J. C. D. Steendijk, van Z. Ms. stoomschip Bangka.

Aan hoort Zr. Ms. korvet Princes Amelia; de luitenant-ter-zee der eerste klasse K. O. van der Veen, van Z. M. stoomschip Admiraal van Kinsbergen.

Aan hoort Zr. Ms. stoomschip Banka; de officier van gezondheid der tweede klasse J. J. Dekkers, van Z. Ms. fregat Prins Alexander der Nederlanden.

Aan hoort Zr. Ms. stoomschip Admiraal van Kinsbergen; als kommandant, de luitenant-ter-zee der eerste klasse A. G. M. van Ende, van Z. Ms. stoomschip Oerust.

Aan hoort Zr. Ms. stoomschip Oerust; de luitenant-ter-zee der tweede klasse S. F. Land, van Z. Ms. stoomschip Suriname.

Aan hoort Zr. Ms. stoomschip Suriname; de luitenant-ter-zee der tweede klasse J. Schouw Sastvoort, van Z. M. stoomschip Oerust.

Aan hoort Zr. Ms. stoomschip Molera; de luitenant-ter-zee der tweede klasse W. van Hasselt, van Z. Ms. opnemingsvaartuig Stavoren.

Aan hoort Zr. Ms. opnemingsvaartuig Stavoren; de luitenant-ter-zee der tweede klasse H. Bernard Moens, van Z. Ms. stoomschip Molera.

(Javaasche Courant 27 Sept. 1872).

Batavia.

25 September 1872.

Telegram van Soerabaja, 25 Sept., 8 ure 38.

Berichten uit de Molukken melden, dat onlusten in het Ceramsche zijn ontstaan. Bijzonderheden ontbreken nog.

Deli.

De laatste *Pinang Gazette* van 14 dezer, heden weder ontrangen, bevat het volgende.

„Wij hebben zeer weinig nieuws uit Deli mede te deelen, nadat gister een stoomschip van daar gekomen is. Het land zou rustig (?) zijn en geene nieuwe invallen zijn door de Battaks gedaan. Onder de Hollandsche troepen zijn vele zieken. De tabaksoogst belooft gunstig te zijn, ondanks de aanhoudende regens. Een Nederlandsche kanonneerboot heeft bij Kdic een schooner, aan een der rebelhoofden behoorende, opgebracht, die eene hoeveelheid wapens, kogels, enz., alsmede 50 vaatjes buskruid aan boord had. De schooner is naar Batavia opgezonden. Een der Hollandsche matrozen heeft door onvoorzichtigheid een kind doodgeschoten.”

In het Plan van oprichting eener Maatschappij tot het leggen en exploiteeren van drijvende drooge dokken in Nederlandsch Oost-Indië wordt de behoefte aan drooge-dokken te Batavia en Soerabaja herinnerd. Men heeft het voornemen de vervaantiging dier dokken aan de nationale nijverheid op te dragen. Het dok te Batavia zal de groote booten der stoomvaartmaatschappij „Nederland” moeten kunnen opnemen. De eilanden Amsterdam en Middelburg wil men ook voor reparatiewerf gebruiken.

Het ontwerp van een groot ijzeren drijvend Droogdok, bestemd voor Batavin, luidt aldus:

Lengte	350	Eng. voeten =	106,63	Meter.
Breedte buitenwerk	100	„	30,48	„
„ binnenwerk	79	„	24,08	„
„ op de Vloer	50	„	15,24	„
Hoogte Totaal	42	„	12,80	„
„ des Bodems	10	„	3,05	„
„ van den Bodem tot boven	32	„	9,75	„

De diepte, welke overblijft om een Schip op te nemen, ruim genomen van de Stapelblokken af . . . . .

Ingeval van noodzakelijkheid . . . . .

Bij Schepen van minder diepgang behoeft het dok niet dieper te zinken dan noodig is om ruimschoots water te hebben op de stapelblokken, zoodat men dus minder water behoeft uit te pompen.

De bodem van het dok is langscheeps door drie waterdichte schotten in vier afdeelingen verdeeld. Deze schotten dienen tegelijk voor langsversterkingen, t. w. het schot midscheeps, waarop het schip komt te rusten, en de twee andere voor verbinding der zijkasten.

Iedere deser vier langscheepsche verdeelingen worden weder door 4 waterdichte schotten in 5 vakken verdeeld, zoodat het dok inwendig in 20 compartimenten is afgescheiden. De waterschotten in de zijkasten worden zoo hoog opgetrokken dat er geen overloop van het ene naar het andere compartiment kan plaats hebben, als het dok zich in gezonden toestand berindt.

Ieder deser compartimenten wordt voorzien van schuiven en afsluiters, zoowel op de inlaat- als zuigbuizen, welke van boven op het dok geregeld kunnen worden, daardoor is men in staat om iedere afdeeling na willekeur van water te ontdoen of er water in te laten.

Wanneer het dok in gezonden toestand is, ten einde een Schip van p. m. 25 vt. (7,62 Meter) diepgang op te kunnen nemen, moet het inwendig gevuld worden met $\pm$ 14600 kub. el water.

Om het dok en schip op te pompen in den tijd van drie

uur, moeten aan iedere zijde van het dok twee centrifugaal-pompen van voldoende grootte worden aangebracht. Deze pompen worden in beweging gebracht door 2 stoommachines, aan iedere zijde van het dok één, beide met een gezamenlijk vermogen van $\pm$ 160 P. K. effectief.

Bij schepen van minderen diepgang behoeft het dok niet zooveel te zinken en behoeft er bijgevolg minder water te worden ingelaten, zoodat deze schepen dan ook in minder tijd kunnen worden droog gezet.

De geheele pompstoel wordt door communicatie-buizen zoodanig ingericht, dat men, bij het ontstaan van enig gebrek aan eene der machines of pompen, het water met de andere machine of pomp kan uitwerpen. Alleen wordt de tijd van oppomping dan naar verhouding van langeren duur.

De diepgang van het ledige dok is $\pm$ 3 1/2 vt. (1,07 el) en geschikt om een schip van 6200 ton waterverplaatsing te kunnen dragen.

De Maatschappij zal, ingevolge de concessie, worden opgericht voor een tijdvak van 75 jaren en govestigd zijn te Amsterdam.

Zij zal behoeven een Maatschappelijk kapitaal van f 2.400.000, die zullen worden aangewend:

1°. tot het leggen en exploiteeren van een ijzeren droog dok bezuiden de eilanden Amsterdam en Middelburg bij Batavia;

2°. tot het oprichten op de genoemde eilanden van de noodige etablissementen voor reparatie van schepen, benevens steenkolen- en goederenloodsen en verdere inrichtingen, met de scheepvaart in verband staande;

3°. tot leggen en exploiteeren van een tweede dok van kleinere afmetingen te Soerabaya.

De Maatschappij zal het volgend tarief van dokprijzen kunnen invoeren.

eerste dag: f 200 voor de eerste 200 ton, en f 0.50 voor iedere ton meer;

tweede en volgende dagen: f 150 voor de eerste 200 ton, en f 0.40 voor iedere ton meer.

Voor Stoomschepen wordt de tonnemaat verhoogd met 25% boven de meetbrief.

Gedoolten van dagen rekenen voor geheels.

Voor het gebruik van stutten, stellingen, klampen en verdere benodigdheden wordt niet afzonderlijk gerekend, doch bij het afsluiten der rekening wordt deze met 15% verhoogd voor algemeene kosten van etablissement.

De inkomsten en uitgaven worden aldus begroot.

INKOMSTEN.

A. Van het dok te Batavia.

27 Stooms. van 610 ton meetbrief ged. 3 dagen = 27 X 120 =	f 3240
6 Stooms. „ 1840 „ „ „ 5 „ = 6 X 820 =	4920
34 Zeils. „ 800 „ „ „ 5 „ = 34 X 180 =	6120
32 Zeils. „ 1000 „ „ „ 3 „ = 32 X 150 =	4800

totaal f 148 280
surplus van 15%, op de rekening = 22 240

totaal der dokprijzen f 170.520
jaarlijkske zuivere winst op de reparatiewerf = 25.000
jaarlijkske winst door leveren van benodigdheden, verhuur van pakhuizen en steenkolenloodsen = 10.000

totaal der jaarlijksche ontrangen te Batavia. . . . . f 205.520

B. Van het dok te Soerabaya.

65 Zeils. van 700 ton meetbrief ged. 3 dagen = 65 X 110 =	f 7150
surplus van 15%, op de rekening =	14.652

totaal der dokprijzen = f 112.412
jaarlijkske zuivere winst door timmeren, enz. = 24.000
totaal der jaarlijksche ontrangen te Soerabaja = ... f 136.412

Totale jaarlijksche ontrangen van beide dokken . . . . . f 341.932

UITGAVEN.

Voor de beide dokken.

Tractement voor beoogd personeel	f 24,000
Sleenbelen en machineluosten	9,000
Onderhoud der dokken	10,000
Bureau-ekosten	8,600
Arbeidskosten	6,224

f 46,924

Zoodat men een jaarlijkse netto winst verkrijgt van . . . . . f 263,000
 Bereikbaar voor jaarlijkse afschrijving van kapitaal . . . . . f 41,000

Beschikbaar Saldo f 220,000

Wat het kapitaal betreft, zeggen de oprichters:

Het kapitaal der Maatschappij zal naar onze meening het best door vereende krachten kunnen worden tot stand gebracht. Wij stellen ons voor daarin te doen deelnemen: in de eerste plaats allen die er een direct belang bij hebben, dat de zaak tot stand komt, omdat zij in reederijen, assurantiën of zaken van koophandel betrokken zijn; in de tweede plaats allen die, zonder direct belang in handelszaken te hebben, een nuttige industriële zaak willen helpen tot stand brengen, als zij daarin kunnen vinden een solide geldbelegging.

Om dit dubbel doel te bereiken wenschen wij, reeds terstond bij de oprichting, uit te geven: aandelen naar verkleening des aandeelhouders op naam of aan toonder, tot een minimum bedrag van f 900.000 en 6% obligaties aan toonder, tot een maximum bedrag van f 1.500.000; obligatiën, die in een tijdsverloop van 30 jaren zullen worden uitgeloot.

De aandelen zullen eerst dividend genieten, nadat een der dokken zal zijn in exploitatie gekomen. Zij zullen deel hebben in de winst, nadat de 6% aan de obligatiën zullen zijn uitgekeerd, maar dan ook het eerst in aanmerking komen, totdat ook zij een dividend van 5% hebben genoten.

Na de uitkeering zal van de winst 10% worden afgezonderd voor een reservefonds, terwijl het daarna overblijvende, na aftrek van 30% voor Directie, Commissarissen, Concessionaris en ambten der Maatschappij, over aandelen en obligatiën zal worden verdeeld op zoodanige wijze, dat ten slotte de obligatiën en aandelen een gelijk totaal dividend zullen genieten.

Aan de aandelen zullen daarentegen de volgende voordeelen zijn verbonden:

1o. het eigendom van alle bezittingen der Maatschappij nadat de obligatiën zullen zijn uitgeloot;

2o. eene korting op de betaling, wanneer een schip in averij of voor onderzoek of reparatie, van de dokken of werven der Maatschappij gebruik maakt en wel, wegens ieder gedurende de laatste zes maanden ten name van den belanghebbende staand aandeel, eene korting van 1/4% van het bedrag der betaling aan de Maatschappij gedaan, met dien verstande evenwel, dat de korting een maximum van 10% niet kan te boven gaan en dat alzoo, ingeval het getal aandelen der belanghebbenden veertig overtreft, de maximum korting van 10% op de rekening door de gezamenlijke belanghebbenden zal worden genoten in verhouding van het aantal hunner aandelen in de Maatschappij.

Onder belanghebbenden bij het schip worden verstaan de boekhouders, de reeders, de scheepsagenten in Indië, door wier tuschenkomst het schip van de inrichtingen der Vennootschap gebruik maakt en de verzekeraars op het schip; doch de laatsten alleen dan indien zij in de betaling dragen.

Het recht van korting kan, op verlangen des aandeelhouders, worden uitgeoefend voor aandelen staande ten name:

van bestuurders van verzekering-maatschappijen, door die maatschappijen;

van leden eener firma, door die firma;

van boekhouders, door hunne rederij.

Het schip zal aan de Directie in Indië het volle bedrag der rekening voldoen. De korting zal door den Administrateur in Nederland worden uitbetaald. De raad van Commissarissen bepaalt bij Reglement de wijze, waarop de aanvraag om korting geschiedt en waarop van het bestaan en de hoegrootheid van het bedrag moet blijken.

Er blijft alleen te vermelden over, dat de f 45.000 jaarlijkse afschrijving zich laat splitsen in twee sommen, waarvan het eene deel, ten bedrage van f 19.000, in 30 jaren tegen 6% oplevert ruim f 1.500.000, en dus voldoende is om de aflossing te bewerkstelligen; waarvan het andere deel, ten bedrage van f 26.000, in 30 jaren 5% oplevert, ongeveer f 1.800.000, zoodat de aandeelhouders na 30 jaren in het bezit zullen zijn van alle eigendommen der Maatschappij, met een genoegzaam reserve-kapitaal om onmiddellijk beide dokken degevoerd geheel te hernieuwen.

Bij besluit van den G. G. is bepaald, dat ook voorschotten kunnen worden verleend aan de deurwaarders bij de verschillende rechtbanken op de door hen te goed te maken reis- en verblijfskosten.

Bij Gouv. besluit is goedgevonden en bepaald: voor het 4de kwartaal 1872 van kracht te verklaren het bij de ordonnantie van 13 September 1871 (Stabl no. 123) gearresteerd tarief van prijzen, volgens hetwelk zullen worden geheven de invoerrechten op wollen en katoenen goederen, vervaardigd bewesten de Knap de Goede Hoop, bij invoer in N. I.

Deze ordonnantie treedt voor Batavia den 1sten October aanst. in werking.

Extra-bijvoegsels van de *Jav. Cour.* bevatten:

I. Een overzicht van de kultuur van eenjarige gewassen op Java gedurende de maand Maart 1872.

II. Een staat van den invoer der voornaamste katoenen en wollen manufacturen, vervaardigd in landen, bewesten de Knap de Goede Hoop, te Batavia, Samarang en Soerabaja in de maand Augustus 1872.

Extra-bijvoegsels, behoorende bij de *Jav. Cour.*, vermelden dat met de eigenaren van de suiker-ondernemingen:

Pagongun (Residentie Tagal);

Tandjong Modjo, Langsee, Rendeng, Besito, Klaleng en

Pakkis (Residentie Japara);

Waringin ngong (Residentie Rembang);

Ketegan, Tanggoelangin, Tjandi en Waroe (Residentie Soerabaja);

Ombool, Bajjoeman, Paljarakan, Kandang djatti, Wono-

langan, Gending, Soekolono, Soember kareng, Phaëton en

Djaboong (Residentie Probolingó);

Modjosari en Poerwodadi (Residentie Madioen);

overeenkomsten zijn aangegaan op den voet van het bij het besluit van 26 December 1871, no. 8 (Staatsblad no. 213) vastgesteld ontwerp-kontrakt, gelijk dit is gewijzigd bij het besluit van 8 Februari 1872, no. 3 (Staatsblad no. 24).

25 September 1872.

Telegramen.

Pinang, 25 Sept., 12 uur. De Willem III is laat in den namacht van den 23sten ter reede van Deli gekomen. Gister zijn de troepen van Batavia gedebarkeerd. Zij rukken heden naar Kloempang op.

Buitenzorg, 9 ure 14. Zoo even bereikt de lokomotief het *STATION BUITENZORG* en is de eerste rail *DAAR* gelegd.

De kommunikatie is dus tot stand gebracht tusschen Batavia en Buitenzorg.

Naar luid van een ontvangen telegrafisch bericht van Singapore is Z. M.'s stoomschip *Vice admiraal Koopman*, aan boord waarvan zich de resident van Batavia en de kap. der artillerie Ponce bevinden, den 24sten dezer van die plaats vertrokken om de reis naar Siam voort te zetten. Eene ligte ongesteldheid van den resident heeft het vervolgen van den tocht eenige dagen vertraagd.

Gister ochtend is door den heer assistent-resident wederom eene geheime bewaarplaats van gesmokkelde opium ontdekt. In de sawah van Kemajoran werden twee enorme ledige blikken opgegraven, die elk niet minder dan een pikol opium kunnen bevatten.

Spoedig zal na afloop van de inschrijving tot deelname in de oprichten Droogdok-maatschappij, naar wij vernemen, op een nader te bepalen uur en plaats eene vergadering van de inschrijvers belegd worden om de vraag te bespreken, in hoever het wenschelijk zou zijn, dat verandering gemaakt word in de ontwerp-statuten en verder zoodanige andere tot de zaak betrekking hebbende punten te behandelen als hunne belangen en die der zaak medeliegers.

37 September 1872.

Naar wij vernemen, hebben zich voor de toelatings-examens tot den cursus van het gymnasium Willem III voorgedaan 75 jongelieden. Op den eersten dag werden 13 kandidaten afgewezen, als blijkbaar onvoldoende voorbereid.

Heden zijn 41 kandidaten voor de eerste klas, die het examen verder afgelegd hadden, toegelaten.

Door het Comité van *Het Roode Kruis* worden met de eerst vertrekkende mailboot, voor de troepen van de land- en zeemacht in het landschap Deli, weder afgezonden 37 kisten, inhoudende rook- en pruimtabak, duon rijs, twee honderd pijpen, zeep, gebranden en gemalen koffie en thee.

Door de welwillendheid van den waarnemenden hoofdagent der Nederlandsch Indische stoomvaart maatschappij, den heer S. van Hulstijn, wordt dese bezending versnaperingen vrachtvrij overgevoerd.

Soerakarta, 21 Sept. Uit vrij zekere bron werd ons heden morgen per telegram gemeld dat het contractus leonis tusschen den Kapitein Chinoes van Djocjakarta en de bekende Opiumkongsi te Samarang, door den Heer Procureur-Generaal bij het Hoog-Geruchts-hof van Nederlandsch-Indie is opgevorderd, aan welke opvordering een vijftal dagen geleden voldaan is.

Wij zijn benieuwd of de *Locomotief* ook thans onze bron bij monde van den rooden zal tegenspreken?

Samarang, 23 September. Uit oorspronkelijke bron vernemen wij, dat de heer van Kestoren de redactie van de *Locomotief* bij contract nedergelegd en overgedragen heeft aan den heer Arnold.

De Hr. *Essers* heeft, als Rooimeester te Samarang, een verzoek om ontslag ingediend.

Conferentien. De Directeur van Binnenlandsch Bestuur, de Inspekteur-Generaal voor Finantien en de Inspekteur

der Statistieke Opname zullen in de laatste dagen dezer week eenige konferentien houden te Salatiga.

Landbouw. Het Hoofdbestuur van het Indisch Landbouw-genootschap heeft den 20sten jl. te Soerakarta een Algemeene Vergadering gehouden.

De opkomst was vor van talrijk.

De President bracht een verslag uit over de werkzaamheden van het vorige jaar, en legde als waarnemend thesaurier rekening en verantwoording af.

Aan een en ander hechte de Vergadering haar goedkeuring.

Vervolgens werd tot de benoeming van een thesaurier overgegaan, maar aangezien geen der aanwezigen zich de benoeming wilde laten welgevalen, moest men den Hr. Zwager verzoeken, zijn tegenwoordige funktien tot het einde dezes jaars te blijven uitoefenen, wat de waarnemende thesaurier zich in het belang der zaak getrooste.

De Hr. Zwager bleef echter volharden bij zijn besluit, om als President aftretreden. Maar ook de poging om voor hem in die qualiteit een vervaager te vinden heeft, zooover deze Vergadering betreft, niet tot het gewenschte resultaat geleid.

(Loc.)

Soerabaja, 21 Sept. *Expeditie*. Vanwege het Roode Kruis is aan de twee naar Mandhar vertrekkende kompanien geschonken: tabak, zeep, sigaren, suiker, gemalen koffie in blikken bussen, pijpen, alles in onbekrompene hoeveelheid, ter waarde van ± / 1000.

Door de firma v. S. G. & Co. ahier, zijn gratis 50 ponden tabak verstrekt.

(Soer. Gorr.)

ALGEMEEN OVERZICHT.

Van Deli zijn geene nadere berichten dan dat onze troepen van hier den 23sten des nachts zijn aangekomen en den 24sten debarkeerden. Welke de reden is, die den overste van Hombracht bewoog versterking te vragen, is nog niet opgehelderd.

De expeditie naar Mandhar is van Soerabaja vertrokken.

Het 13de bataillon wordt uitgerust om terstond van hier te vertrekken werwaarts dit noodig mocht zijn.

De in- en uitgaande rechten over de maand Juli jl. hebben buiten Java en Madura werkelijk opgebracht f 73,116,91, hetgeen met de 6 vorige maanden uitmaakt f 407,947,88, of minder dan in hetzelfde tijdvak van 1870 f 19,827,69 en minder dan in 1871 f 77,076,08.

Bij een besluit van 24 dezer zijn maatregelen genomen, om zoo spoedig mogelijk te kunnen overgaan tot de opening van kweekscholen voor inlandsche onderwijzers te Fort de Kock (gouvernement Sumatra's Westkust) en te Tondano (residentie Menado).

In afwachting van de oprichting van permanente gebouwen voor eerstgenoemde school is een som van f 9000.— beschikbaar gesteld voor het bouwen van tijdelijke lokalen.

Voor de kweekschool te Tondano zal worden gebruik gemaakt van de landsgebouwen, die tot dusver hebben gediend voor de school voor zonen van inlandsche hoofden en aanzienlijke inlandsche partikulieren in de Minahassa, welke inrichting tegelijker tijd is opgeheven.

De onderwijzers aan de school te Tondano voor zonen van inlandsche hoofden en aanzienlijke inlandsche partikulieren zijn op wachtgeld gesteld.

Het spoorwegen op de lijn Batavia-Buitenzorg is afge-
loopen.

De inschrijving voor de Dokmaatschappij zal den 1 en 2 Oktober e. k. plaats hebben. Daarna zal eene vergadering

van belanghebbenden worden belegd om de conceptstatuten te bespreken.

Men wil dat de likwidateuren der O. I. Maatschappij van Adm. en Lijfrente 40 percent aanbieden, hetgeen nogal vreemd is na de onlangs medegedeelde cijfers.

Aangekomen Personen.

Van Singapore, Riouw en Muntok, met het stooms. *William Mackinnon*, kapt. van Eersel en Luiker, 1e Lt. Weijchard, de heeren de Haan, Taij, van Dije en Sanders, Cazalas, jongheer de Bruijn Kops en Z. M. troepen.

Vertrokken Personen.

Van Singapore, met het stooms. *Nens*, de heeren Schumm, von Hedeman, Kuller en de Negra.

CARGA-LIJSTEN.

Invoer.

Van Nederland per Ned. schip *Mr Jacob van Lennep*, gez. van den Sprekel, agt. J. Daendels en co.

500 keld lijnolie, 300 vn cement, 125 vn boter, 300 kn vermouht, 229 kn cognac, 300 krd s/water, 100 vn bier, 50 kn portwijn, 50 kn bitter, 2000 keld genever, 100 hammen, 121 kn eswaren, van Beek Reineke en co. 30 kn wijn, 100 vn boter, 1 vat boter, 2 kazen, 2 kl koek, Oiken, 100 vn boter, 1 kt tegels, Reisa en co. 1 kt vloeipapier, G. Kolff en co. 35 kn manufact, 1 kt papier, 130 kn provisien, 150 do wijn, 5 do was, 1 kt parfumerien, 200 vn boter, Engelhard en co. 750 keld genever, Reijst en Vinju. 26 kn dranken, 126 vn boter, E. ten Brinck en co. 1 kt hijsmaschine, J. Daendels, en co. 1 kt hoeden, 4 kn kramerijen, 1 kt kantoerbeh, 4 kn lampen, 20 vn bier, geb. Herick 100 kn wijn, 60 do olie, Geo Wehry en co. 100 kn wijn, 10 do biter, 8 do papier, 100 vn boter, B. van Leeuwen en co. 125 kn lood, Tiedeman en van Kerolien. 100 vn boter, B. Moormann en co. 30 kn zeep, 256 kn slaolie, 1 kt koopwaren, W. Morgan, 160 vn boter, G. Suermoudt en co. 41 kn provisien, Cavdino en co. 300 vn boter, 200 ps leggers, 333 kn manufact, 1 kt vleesch, Bonn. 1 kt diverse, Guiteling. 3 kn boeken en photographien, G. G. Batten. 1 kt lamp glazen, Boutwij, 50 vn boter, 3 un meel, Papelard en Kleijn, 19 coil koopwaren, Keasler en co. 150 vn boter, 50 hammen, 20 men gort, 20 mud boonen, 24 mud erwten, 500 N. pd. meel, 5 kn zijje, 40 rollen scildoek, 50 kazen, 10 kn portwijn, 10 do mnders, 10 do vermouht, 25 keld genever, 8 kn provisien, 60 kl koek, 10 mp steenen, Gezwoerder.

Van Hongkong per Ned. schip *Huijdecoper*, gez. Bouten, agt. J. F. van Leeuwen en co.
20 kn gember, 10 stal kuffers, Bouten.

Van Nederland per Ned. schip *Nestor*, gez. Pannekoek, agt. J. Daendels en co.

220 ps leggers, 20/2 ps leggers, E. ten Brinck en co. 235 ps leggers, 30/2 ps leggers, Bahre en Kinder. 90 ps leggers 20/2 ps leggers, J. Daendels en co. 75 ps leggers, 10/2 ps leggers, van Beek, Reineke en co. 100 ps leggers, G. Suermoudt en co. 50 kn cognac, 25 do portwijn, 110 vn boter, 100 keld genever, 62 kn bier, 2 do koek, 115 ps hammen Pannekoek.

Van Australie per N. D. schip *Reichstag*, gez. Hanschild, agt. Bahre en Kinder.
1 partij baksteen, 1 do oudevat, 1 do planken, 125 ton steenkolen, Bahre en Kinder.

Van Australie per Eng. schip *Syren*, gez. Easchorn, agenten J. Peet en co.

1 kt boter en kaas, Reijst en Vinju. 33 kn beschuit, 58 kn wijn, 153 vn meel, J. Peet en co. 340 kn provisien, 1 zak zaden, W. H. Hall en co. 10 kn provisien, de Lange en co. 191 vn meel, Maclaine Watson en co. 1 kt platen, 18 coil leder, Order.

Uitvoer.

Naar Australie per Eng. schip *Mary King*, gez. Warnick, agt. J. Peet en co.

2 kn kleederen, aanboord gebleven lading van Australie. 30 pik rotting, I. Peet en co. 1581,04 pik suiker, Internationale

Naar Nederland via Probolingo per Ned. schip *Nestor*, gez. Pannekoek, agt. J. Daendels en co.

30 kn cognac, 25 do portwijn, 45 vn boter, 20 keld. genever, 33 kn bier, 190 kl koek, 106 ps hammen, aanboord gebleven, lading van Nederland.

Lading voor Nederland.

249 pik rotting, 3325 do suiker, 249 do peper, G. Suermoudt en co.

Naar Perzië per Ned. lnd. schip *Persian Packet II*, gez. Pohlman, agt. Persian Company.

Lading van Soerabaja.

4473,53 pik suiker, Johan en co. 190 pik suiker, Mesropen en co 1 vat spek, 3 keld genever, J. Koning.

Alhier geladen.

9 kn thee, 2 do confituren, 1 zak rerek, Johannes en co.

Naar Nederland per Ned. schip *Susanna Elisabeth*, gez. van den Borden, agt. Maclaine Watson en co.

Lading van Tegal.

3000 pik suiker, J. W. Mull qq. 1001,94 pik suiker, G. L. Gortmans.

Lading van Cheribon.

5754,91 pik suiker, geb. Schallig.

Alhier geladen.

410 pik tin, N. H. M. 150 pik rotting, 45 N. pd. indigo, 410 pik zwt peper, 263 do damar, 379 do koffij, Maclaine, Watson en co. 1954 pik koffij, Busing Schröder en co. 207,82 pik koffij, Reijst en Vinju.

Naar Nederland via Pekalongan per Ned. schip *Maria Sarah* gez. van der Eijk, agenten Busing Schroder en co.

Voor Nederland.

400 pik tin, N. H. M. 80 pik rotting, Busing Schroder en co. 1310 ps buffelhuiden, geb. Sutorius Veder en co. 261 ps kuchuiden, Bahre en Kinder. 84 leggers arak, van Beek Reineke en co. 5 vn boter, Batenburg en co. 2960,21 pik suiker, Reijst en Vinju.

Naar Nederland via Passaroeng per Zweedsch schip *Saga*, gez. Silfversparre, agenten Tidman Balfour en co.

Voor Nederland.

100 pik rotting, Mainz en co. 2 pik koffij, Tidman Balfour en co.

Naar Nederland via Tegal en Soerabaja per Ned. schip *Huijdecoper*, gez. Bouten, agt. J. F. van Leeuwen en co.

Voor Nederland.

2 vn spek, P. Landberg en Zoon. 1 vat erwten, 1 do boonen, 2000 bossen rotting, J. F. van Leeuwen en co.

Naar Nederland per Ned. schip *Erasmus*, gez. Hulshoff, agt. J. H. van Leeuwen en co.

500 N. pd. spek, aanboord gebleven van Nederland.

Te Cheribon gebleven.

18006,52 pik suiker, Bahre en Kinder. 1311 ps buffelhuiden, geb. Schallig en co. 843,68 pik thee, A. A. Ruzette.

Alhier geladen.

200 pik rotting, Bahre en Kinder. 1411 ps buffelhuiden, geb. Sutorius Veder en co. 860 ps buffelhuiden, Pandel en Stiebaos. 1213 ps buffelhuiden, Lorrain en co. 119,23 pik koffij, G. Suermoudt en co. 68 pik koffij, J. M. de Heus. 4603 pik rotting, J. F. van Leeuwen en co. 1 kt thee, van Herwerden. 2 vn boter, Batenburg en co. 124 pik damar, Lorrain en co. 199780 A. pd. thee, Tidman Balfour en co.

Naar Nederland per Ned. schip „Elisabeth“, gez. Kiewit, agt.
J. F. van Leeuwen en co.

4 hammen, 30 doz marmelade, 3 coll koopwaren, 1 pisno, aan-
boord gebleven lading van Nederland.

Te Panaroekau geladen.

17768 pik koffij, N. H. M.

Te Probolinga geladen.

5310 pik tin, N. H. M.

Te Sourabaya geladen.

250 pik rotting, 900 doz tin, 1039,43 doz suiker, N. H. M. 2
pik koffij, Kiewit. 1 keld genever, Koning.

Invoer.

Van Nederland per Ned. schip „Stad Middelburg“, gez. de
Vries, agt. MacLaine Watson en co.

8 kn provisies, 5 doz mediewaren, 1 kt glaswerk, 2 kn leder, 100
ps hammen, Pandel en Stiehaus. 50 ps hammen, Kessler en
co. 1 kt kleedzen, E. ten Brink en co. 100 vu boter,
J. F. van Leeuwen en co. 20 kn manufact, Niederer en
co. 2 rijtuig bakken, F. Bolla. 12 kn kramertjen, 18 doz
manufact, 80 doz wijn, 1 kt zetwaren, 16 kn koopwaren, 1 kt
lampen, 105 kn beer, Reiss en co. 22 kn eau de cologne,
22 doz manufact, Mainz en co. 2 kn wijn, 2 doz wizen, 20
doz manufact, 1 kt pisno, MacLaine Watson en co. 1000 keld
genever, 100 kn wijn, Reijst en Vinjo. 10 kn meel, 8 doz
pandelen, H. van Leeuwen en co. 3 kn kramertjen, 7 doz
sardien, 2 doz porselen, van Vloten en Cox. 2 kn brand-
kastan, van den Amelie en co. 2 kn provisies, 3 doz lampen,
1 kt wafel geers, 150 kn vermannen, 4 doz iedikkaten, 4 doz
pocleis, 2 doz chocoan, 30 doz beer, 1 kt ezvian, de Lange
en co. 20 kn wijn, 2 doz papier, G. Saermondt en co. 100
vu beer, P. Lundberg en Zoon. 2 kn copierpersen, 1 kt
laesboeken, 2 kn lees machines, G. Kuff en co. 4 kn wijn,
1 kt kleedzen, Oiken. 100 vu cement, geb. Reerink
56 kn champagne, 2 doz kleedzen, 100 vu boter, Gans-
peth en Straus. 3 kn manufact, 2 doz honden, 10 doz groen-
ten, Behre en Kinder. 8 kn oppom, N. H. M. 4 kn glas-
werk, 6 doz gasmetris, 1 kt gearwerk, Gaa Fabriek. 6 vu
boter, N. I. Handels Bank. 30 kn portwijn, John Pryce
en co. 3 kn kramertjen, Oudon en Geburg. 1 kt schrijf-
bureau, Senn van Basel. 5 kn wijn, M. Schill. 1 kt di-
verse, G. J. de Haan. 6 kn wijn, Zolise. 1 kt ger. vleesch,
van der Vern. 1 kt kaarten, de Izat de Kanter. 1 kt pis-
no. 1 doz stoeltje, Bekker. 1 kt mezek, van der Putten.
1 kt boter, Jacquetti. 1 kt groenten, Thiedeman en van Kerchem.
1 kt diverse, Schuender. 1 kt papier, van Dorp en co. 2
kn diverse, Stroock 1 kt borken, Jellinghaus. eenige gou-
vernementa goederen.

Uitvoer.

Naar Nederland via Padang per Eng. stomb. „Sasguli“, gez.
Widge, agt. Busing Schröder en co.

te Indramajee geladen voor Nederland.

16455 pik rijst, J. Rivius.

Alhier geladen voor Nederland.

416 pik rotting, 547 doz zwet peper, 781,20 pik tin, Busing Schröder
en co. 523,60 pik tin, Borneo Comp. Limited. 350,47
pik tin, 6 pik koffij, Mainz en co. 72530 A. pd. thee, N.
I. Handels Bank. 380,40 pik koffij, 27 zak koudien, 2 vu
indigo, 19 pik gettapertja, Internationale. 40298 N. pd. thee,
1 kt monstere, John Pryce en co. 240 pik gettapertja, 1 kt
japansche goederen.

Naar Singapore per stomb. „Neva“, gez. Manarino, agt. W.
Saermondt Wzn.

2 kn manufact, Egelhard en co. 73 pik gettapertja, 15 pik
benzoie, Mochamad Sah. 2 kn manufact, Lim Tanw. 1450
A. pd. vanille, Reijst en Vinjo. / 6300 aan koper, Hadjie
Oemar. / 2100 aan koper, 1 kt manufact, Hadjie Mochamad,
1280 pik peper, 077 doz gomelastiek, Mainz en co. 4 pik
noten, 1 pik foelie, 119 pik gettapertja, Hoerthum en co. 4
pik kapoclage, Talman Balfour en co. 2 pik gomelastiek, 10 doz
wizen, Tan Tjengou.

Naar Boecling per Ned. Ind. schip „Al Alon“, gez. Sech
Jowas, agt. Coulster.

3 kn manufact, 1 kt siropen, 1 doz vuurwerk, 300 ps zakker,
Sech Jowas. 2 kn manufact, Pandel en Stiehaus. 3 kn ma-
nufact, Martin Dyce en co. 3 kn manufact, J. F. van Leeu-
wen en co. 13 kn manufact, Burt Myrtle en co. 4 kn
manufact, MacLaine Watson en co. 2 kn manufact, Lorrain
en co. 7 kn manufact, Borneo Comp. Limited. 2 kn ma-
nufact, Peterson Syms en co.

Naar Nederland per Noord-Duitsch schip „Frisch“, gez. Voss, agt.
MacLaine Watson en co.

Lading van Pekalongan.

5001,86 pik suiker, G. A. van Putten.

Alhier geladen.

1155 pik koffij, 152 doz zwet peper, 91995 A. pd. thee, 2 kn
vazen, 80 pik rotting, MacLaine Watson en co. 2 kn di-
verse, 21245 A. pd. thee Reijst en Vinjo. 1 vat vleesch,
1 vat meel, Batenburg en co.

SCHIEP-BERICHTEN.

Straat Sunda doorgezeld.

DATUM	VLAG	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	VAN	DATUM	NAAR
September 24	Engelch	Vanguard	Loekes	Londen	27 Juni	Whampoa.
..	Nederlandsch	Colon	Hoogen	Cardif	8	Shanghai.
..	Fransch	Pero de Passille	Agan	Singapore	28 Augustus	Havre.
..	Nederlandsch	Minister Fransee van de Patte	Ostenroth	Batavia	28 September	Rotterdam.
..	Engelsch	County of Berwick	Mc. Leau	Poerabaya	17	..
..	Nederlandsch	Elisabeth	Kiewit	Batavia	25	Americium.
..	Engelsch	Weinjes Castle	Nicoll	Whampoa	24 Augustus	London.

Vertrokken Schepen van Batavia.

DATUM	VLAG	NAMEN DER SCHEPEN	GEZAGVOERDER	NAAR
September 26	Fransch	stomb. „Neva“	Manarino	Singapore.
..	Engelsch	Investigator	Tilmarsch	Singapore